

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sønderjydske

MAANEDSSKRIFT

Udgivet af Historisk Samfund for Sønderjylland
ved Claus Eskildsen og H. Lausten-Thomsen

INDHOLD:

- J. Raben:* Oldtidsmindesmærker i Skelde Kobbelskov.
Cl. Eskildsen: En Diskussion om Nisser for 200 Aar siden.
N.: Gasse Høje.
Cl. Eskildsen: Gamle Lege fra Vestslesvig.
Cl. Eskildsen: Den ældste Opskrift af en gammel Juleleg.
Aaret 1842.

Munkemel

Banken for Brørup og Omegn
Aktieselskab

Kontortid 10—12 og 2—4
BRØRUP

Spare- og Laanekassen for Frøs og Kalvslund Herreder.

Kontortid 9—12 & 2—5
RØDDING

Sparekassen for Randers By og Omegn

Kontortid 10—1 og 3—5
„Telefon 3310 (4 Linier).“
Randers

Banken for Skanderborg og Omegn

Kontortid 10—3 Telefon 516 og 517
Skanderborg

Aktieselskabet

AARHUUS PRIVATBANK

Aktiekapital og Reserver ca. Kr. 18 Mill

Aarhus
Hovedkontor

København
Nygade 1.

SPAREKASSEN

FOR ROSKILDE BY OG OMEGN

Stiftet 1833

Telefon 9 - Kontortid 9-12^{1/2} og 14-16

*Støt de
sønderjydske Indsamlinger*

Arbejdernes Landsbank

Vesterbrogade 5. København.

UDFØRER ALLE BANKFORRETNINGER.

AKTIESELSKABET

NORDISKE KABEL- OG TRAADFABRIKER

KØBENHAVN F.

Spare- og Laanekassen
i Aarhus.

St. Torv 6. Aarhus. Telf. 101

Kontortid: 10—1 og 2^{1/2}—5^{1/2}.

Graasten Bank ^A/_S

Kontortid 9—12 & 2—4

Lørdag 9—1

GRAASTEN

Spare- & Laanekassen
for Kolding By og Omegn

Stiftet 1856

Reservfond ca. 1^{1/2} Million

Sparekassen
for Haderslev Bys Omegn

Kontortid:
9—12, 2—4. Lørdag 9—1.
HADERSLEV.

Horsens Landbobank ^A/_S

Kontortid 9^{1/2}—2 og 4—5

HORSENS

Sønderjyllands Kreditforening
Haderslev

Reserveret

„B“.

Marie Christensen

Hjemmebageri & Conditori
med Thesalon

Bispetov - Aarhus

Telefon 1939 - 3222

Spare- og Laanekassen for Hobro og Omegn
HOBRO — Telefon 13

Aktieselskabet
Vejele Textilfabrik

Jydsk Grundejerkreditforening
Herning.

Udlaan: $\frac{1}{4}$ 1941: 209.189 400 Kr.
Reserver: $\frac{1}{4}$ 1941: 9.905.718 Kr.

Morsø Støbegods

Aktieselskabet
N. A. CHRISTENSEN & CO.
Kgl. Hof-Leverandør
Nykøbing Mors

SPAREKASSEN FOR THISTED AMT

Stiftet 1829

Indskudskapital: 12 Mill. Kr.

Reserver: 950 000 Kr.

Andelsselskabet
De forenede Mejerier
Aarhus

Sparekassen for Nyborg By og Omegn
Nyborg.

Støt de
sønderjydske
Indsamlinger
A.B.C.

Aktieselskabet

Banken for Randers og Omegn
R A N D E R S

„2799“

Ny jydsk Kjøbstad-Creditforening

Telefoner 4046 - 4047 - 4048
Aarhus

Jørgen Storm
Kolonial en gros
og Ægekспорт
Hjørring

A/S H. C. Møllers Sæbefabrik & Oliemølle
A A R H U S
Grundlagt 1829. Telf. 9800
Prima blød Sæbe, Linolie og Fernis.

A/S Havnemøllen
Aalborg

Dansk Eternit-Fabrik A/S
Aalborg — Telefon 4800

Vesuv
KUL-STOKER
ODENSE Tlf. 7097

Er ogsaa velegnet til Fyring
med Tørv og Brunkul

Købmandsskolens Medhjælperskole

15 Mdr.s Dag-Kursus til Handelseksamen begynder 1. April.
Statsunderstøttelse kan søges inden 1. Februar.
Henvendelse paa Skolens Kontor 9--16, Julius Thomsensplads
6, 4. Sal, København V., Telf. C. 8974.
NB. Fremtidig begynder Kursus kun 1. April og 14. August,
men *ikke* 1. November.

Foreningen til unge Handelsmænds Uddannelse

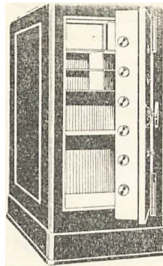
Møblerfabriken **METRO** - Aarhus - Danmark

Manometre, Termometre m. m.

M. H. JÆGER

Aarhus Pengeskabsfabrik
Grundlagt 1894

Fabrik for **Pengeskabe,
Panserdøre, Boxanlæg**

Odense Fagskole - Tilskærerskole

Aarskursus for Faglærerinder — Tegne- og Tilskærerkursus
for Direktricer og Syersker. — Sy- og Tilskærerkursus til
privat Brug. — Kostskole og Hjem. — Skriv efter Plan.

Nathalie Hansen, Langelinie 29, Tlf. 2144
Statsanerkendt Grundlagt 1910 Besøgt af 9300 Elever

M. W. Mørch & Søns Eftf.

Danske og udenlandske **Ordensbaand**
Miniaturordner, Medailler, Sløjfer, Rosetter, Flag og Vimpler
Peder Skrams Gade 3 Telefon Byen 214 y

VEJLE STØBEGODS

C. M. Hess' Fabrikker A/S

Sankt Clara Mølle A/s

Papir-, Pap- og Støbepapfabrik
Roskilde

Hellerup Skolæstfabrik

Aldersrogade 3 København
Telefoner 7519 - 9775

HARESKOV KURANSTALT

ved København
Bagsværd St., Tlf. Bagsværd 348

Specialist i intern. Medicin:
Otto Ful Nielsen.

Patienter og Rekonvalecenter
efter alle Sygdomme modtages
(ikke Tuberkulose eller Sinds-
sygdomme).

Electrocardiografi, Finsenslys,
Diathermi, Kortbølge, Massage
og med. Bade.

Diæter og Affedning.

Hyggelige og hjemlige Forhold.
Rimelige Priser.

Ingen Drikkepenge (undt.
Portieren).

Prospekt sendes.

ALTERLYS

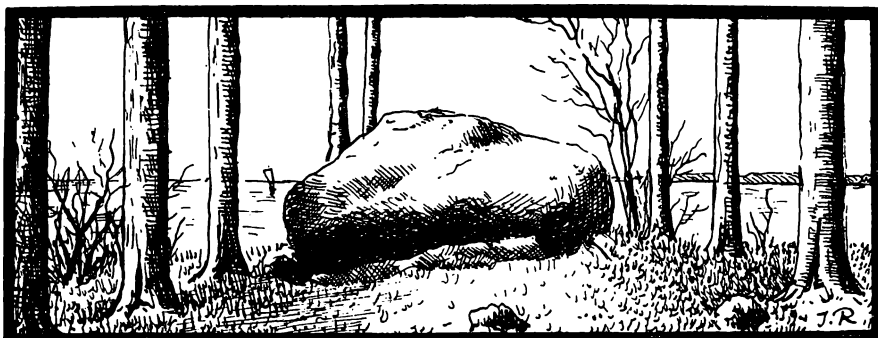
*i alle Størrelser
og iøvrigt*

*Stearinlys og Vokslys
af enhver Art.*

ASP-HOLMBLAD

STEARINLYSFABRIKEN

KØBENHAVN

Skelde Kobbelskov, Runddysse Nr. 15

OLDTIDSMINDESMÆRKER

i

SKELDE KOBBELSKOV

AF J. RABEN

PA A den høje Kyst, der danner Sydspidsen af Brøagerland ved Indløbet til Flensborg Fjord, ligger Statsskoven Kobbelskov under Sønderborg Skovdistrikt. Denne Skov præger med sine ualmindelig høje, slanke Bøge hele Landskabet ved den østlige Del af Flensborg Fjord og Sønderborg Bugten. Skelde Kobbelskov har Ry for at være — forstmæssig set — Danmarks smukkeste Bøgeskov.

Under disse Bøge, fra den høje Kystskrænt, svæver Blikket ind over Flensborg, Sønderborg og Als, langt ind i Angel og mod Sydøst over det vide Hav. En Hejrekoloni har slaaet sig ned i de høje Bøgekroner, det er et stolt Syn med de store Fugles Glideflugt over Skoven og Havet. Der har Naturen ødslet med sin Skønhed, det er et Landskab, man næppe finder Mage til! —

Denne skønne Plet har Oldtidens Folk syntes godt om, da de valgte den til Gravplads for deres Døde, baade i den yngre Stenalder og i Bronzealderen. Der findes en halv Snes Rundhøje fra Bronzealderen, og ligesaa mange Stenaldergrave. Flere af de sidstnævnte er ødelagt, andre en Del forstyrret. To af Stenalderens Grave er Langdysser. —

Af disse var en Del af Randstenene skredet ud, eller væltet og forskubbet af Trærødder. Et Par Dæksten af Kamrene var borte, medens andre var skredet ned.

Randstenene blev rettet op og sat paa Plads. Stenen, der laa nær Østenden, viste sig at være Dækstenen over et lille Dyssekammer.

Dette Kammer ligger paa tværs af Højens Længderetning, i Retning Syd-Nord. Dækstenen blev løftet op og Kamret udrenset. Det indeholdt intet. Det var et lang, smalt Kammer, 1,80 Meter langt og 0,50 Meter bredt. Dækstenen har ikke kunnet dække Kamrets hele Længde, hvorfor ca. 0,50 Meter af dets nordlige Ende var dækket af en mindre, flad

I Forgrunden Runddysse Nr. 7, bag den t. v. Østenden af Langdysse Nr. 6.

Sten. Kamret bestaar af to Sten i hver Langside og en for hver Ende. — Dækstenen, der atter er lagt over Kamret, slutter saa tæt, at man ikke kan se ind i Gravrummet.

Under Sænkningen i Højen fandtes det vestlige Kammer. Dækstenen var, som formodet, fjernet. Vestkamret, der ligger i Højens Længderetning, er ligeledes bygget af 6 Sten, to i hver Langside og en for hver Ende; Tærskelstenen mod Øst er lavere. Den vestlige Sten i Kamrets Nordvæg var væltet ind i Graven, den blev rettet op. Gravrummet er 1,70 Meter langt og 0,80 Meter bredt, det blev rensed ud til en Dybde af 1,05 Meter. Kamret har været udgravet i ældre Tid.

Ved Langdyssens Østende og kun 3 Meter fra denne ligger en lille Runddysse (Kortskitse Nr. 7) Højens Tværmaal er 7—8 Meter. Der ses

kun enkelte smaa Randsten, en Del af dem vil sikkert være bevaret og dækket af Skovmulden. Midt i Højen ligger et anseligt Dyssekammer, 1,50 Meter langt og 1,00 Meter bredt, gravet ned i en Dybde af 0,70 Meter. Det ligger i Retning Syd-Nord og bestaar af to Sten i hver Langside, én Sten danner Nordenden, og i Sydenden staar en Sten, der danner Sydsidens halve Bredde. Ind mod det sydøstlige Hjørne ligger en ca. 50 cm lavere Tærskelsten. Kamret har allerede en Gang været udgravet

Vestkamret i Langdysse Nr. 8.

til Bunds, der fandtes kun en Flintflække. To Dæksten har ligget over Graven.

Dette Kammer er uden Tvivl ombygget og udvidet i en senere Stenalder, maaske Jættestuetiden, og jeg betegner det derfor som »*Dyssestue*« (Sml. »Sønderj. Maanedsskrift«, 16. Aarg. (1940) Side 266 ff. »Dyssestuer paa Als«).

Kamret maa oprindeligt have været et mindre Dyssekammer med én Dæksten. Efter Udvidelsen blev det nødvendigt at føje en anden Dæksten til. Begge Overliggerer laa paa Højskraaningen ved Siden af Kamret. Den ene blev igen lagt over Graven, af den anden er et Stykke afkløvet, saa at den ikke kan naa over Aabningen. Vi har derfor maattet lade den ligge ved Siden af Kamret.

8 Meter nord for førstnævnte Langdysse ligger Langdysse Nr. 8. Den 13,5 Meter lange, 5 Meter brede, ret lave Jordhøj, der løber i Retning Øst-Vest, har to Kamre.

Begge Kamre har været udgravet i ældre Tid. Østkamret er uden Dæksten. Det er 2 Meter langt og 0,75 Meter bredt og bestaar af to Sten i hver Langside og 1 for hver Ende.

Det vestlige Kammer ligger, ligesom det østlige, i Højens Længderetning og bestaar ligeledes af 6 Sten. Dækstenen laa afvæltet ved Kamrets Vestende, den blev lagt paa sin Plads.

Disse tre Oldtidsmindesmærker med 5 aabne Kamre og de store Randsten om Langdysse Nr. 6, samlet paa en saa lille Plet, maa nu regnes med til vore smukkeste Stenalder-Gravpladser. —

Lidt længere mod Øst, helt ude ved den højeste Skrænt, ligger endnu en Runddysse. Kamret, med bevaret Dæksten, ligger i en lille Høj, hvis Tværmaal kun er 6 Meter. Denne Grav fik ligeledes en lille Oppudsning.

Desuden findes endnu Rester af flere ødelagte Stenaldergrave i Kobbelskoven.

Paa Broagerland kendes ca. 180 Oldtidsmindesmærker, de er alle ødelagte, overpløjede og stærkt udjævnede, med Undtagelse af de faa bevarede forhen beskrevne Mindesmærker i Skelde Kobbelskov. —

I den nye Fredningslov siges kort og godt, at *ethvert Fortidsminde er fredet*. Denne Lovbestemmelse kan ikke misforstaas. Det er kun beklageligt, at vi ikke har faaet denne Lov noget før. Utallige Mindesmærker er bleven ødelagt i de senere Aar.

En Diskussion om Nisser for 200 Aar siden

Af Cl. Eskildsen

Rektor Forchhammers Enke i Tønder, som havde Privilegium paa Udgivelsen af »Tondernsches Intelligenzblatt« og paa Udgivelsen af Bøger, paabegyndte 1821 Optryk af de vigtigste historiske Afhandlinger, der var fremkommet i »Schleswig-Holsteinsche Anzeigen«. Den kendte Prof. Nik. Falck i Kiel, der stammede fra Emmerlev, forestod Udvalget. Ialt kom der i Aarene 1821—1840 6 Bind med Nytryk af Afhandlinger fra Aargangene 1750—1836.

Det er meget interessant at studere, hvad der dengang for henved 200 Aar siden optog de historisk interesserede, inden den nationale Strid mellem Dansk og Tysk helt lagde Beslag paa Lidenskaberne. Vi skal i dette og nogle følgende Numre af »Sdj. Maanedsskr.« bringe enkelte af de gamle historiske og folkloristiske Stykker, idet vi begynder med en Diskussion om Nissetroen.

I Aargang 1751 af »Schleswig-Holsteinsche Anzeigen« fremkom følgende Forklaring paa Nissetroen:

Opgave.

Folk, der opholder sig i Norge, fortæller meget, deriblandt temmelig troværdigt, om en »Spiritu familiari«, som de kalder Nis Pug (Nisgen Puck). Denne Sag fortjener at blive nærmere undersøgt, og hvis de særlige Virkninger, som man nævner, ikke hidrører fra en Aand, saa bør den virkelige Grund efterforskes og meddeles.

Besvarelse.

Angaaende Nis Pug har en af mine sande Venner meddelt mig følgende, som jeg tillader mig at communicere.

Det synes mig, skriver han, at jeg

- 1.) bør bestemme Begreberne, som man i Almindelighed gør sig, og som jeg N. B. for min egen Person gør mig om Sagen,
- 2.) bør tage Navnet i Betragtning.

At man quod ad primum kan gøre sig Begreber om mange Ting, der ikke eksisterer, og at man ofte gør dette, er en Sandhed, som den

daglige Erfaring tilstrækkeligt stadfæster. Nis Pug hører efter mit Tykke til de Ting, der aldrig har eksisteret andet Steds end i dette eller hint Menneskes Tanker. Ved denne Bedømmelse forestiller jeg mig ham, som den gemene Mand plejer at forestille sig ham. . . . Jeg ved næsten ikke, om jeg skal regne ham for en god eller en ond Aand. Der meddeles saa mange modsigende Ting, som man ikke kan forene. Jeg maa altsaa nødvendigvis gaa tilbage med mine Tanker til vore hedenske og overtroiske Forfædres gamle Tider. (Forfatteren udvikler vidt og bredt, at Grækerne og Romerne kendte mindst 30.000 Guder, og at vore Forfædre sikkert ogsaa har haft langt flere, end vi ved om, og fortsætter derpaa:)

Ved det første Syn af det hellige Evangeliums klare Lys beholdt ikke blot mange gamle Meninger, men ogsaa gamle Skikke deres Kraft. Og jeg ved ikke, om jeg med Rette fortjener Modsigelse, naar jeg bekender, at selv vor Tid ikke kan frikendes helt derfor. Thi hvor mange overtroiske, ufornuftige og taabelige Meninger og Skikke plejer og varetager ikke dagligt særlig de Folk, som endnu aldrig har følt Kraften af de ved Lutherdømmet frembragte Sandheder, men har ladet sig nøje med, at Munden kan vaase noget. Ved de guddommelige Sandheders Frembrud blev rigtignok de falske Guder stødt fra Tronen, men man begyndte at overføre nogle gamle Meninger, man havde haft om Guderne, paa Djævelen. . . . Mange, i Særdeleshed Origenes, betragtede Djævlene som legemlige Skabninger. Man fortsatte og begyndte i Tyskland at tale om »Underjordiske«, om gode »Hulder«, om »Hintzelmännchen« etc. Man forstaar derved saadanne Djævlø, som skal yde Folk allehaande Tjenester i deres Huse. Man paastaar at have set dem ved Opvask i Køkkenet, ved Røgt af Heste, Okser etc. i Stalden. Derved havde man den Tro, at der var Lykke ved at have saadan en lille Mand i Huset. Nissen har megen Lighed med disse smaa Djævlø, og man sætter ogsaa Mad ud til ham, som Romerne satte Mad ud til deres »Laribus«.

Naar den saa kendte »Bussemand«, som man plejede at forskrække Børnene med, har sit Navn fra det frisiske Ord »Bujsem« (ø: Stald), saa kunde man let komme paa den Tanke, at han og Nis Pug har været samme Person eller i det mindste Kolleger, tilmed da Nissen skal have haft sit Hovedarbejde i Stalden. Jeg tror, at Nis Pug i Begyndelsen ikke har været andet end et Ord, hvormed man har villet kyse Børnene. . . . Paa Før gør man Børnene bange med den »blinde Ing«, i Ditmarsken med »Pulter-Clås«, og i Husum gik der for nogle Aar siden en gammel Kone omkring, hvis blotte Navn var nok til at forskrække Børn. . . . Hvor let har det ikke været for en overtroisk Amme eller Mor at opfinde en hel Mængde Digt og Drømmeindfald, naar den nysgerrige Ungdom spurgte: Hvem er Nis Pug? Hvor er han? Hvad bestiller

han? Saaledes har mange bidraget til Forestillingerne om ham, indtil han er blevet det, man overalt har troet om ham. . . .

Hvad nu quod intuitu secundi hans Navn angaar, saa vil jeg kun bemærke, at man snart plejer at kalde ham Nis Pug og snart Nis Kuk. Jeg mener, at det rette Navn er Nis Pug (Nisgen Puck). Nisgen er Diminutiv af Nis, et hyppigt brugt Navn. Puck, Tilføjelsen, betyder ogsaa »lille«, thi man siger om en lille Kniv, at den er en lille Puk, eller om et lille Menneske, at han er en lille Puk.

Er denne min Antagelse rigtig, saa har man i gamle Tider forskrækket Børnene med en lille Mand ved Navn Nis og har senere bibeholdt Navnet og dertil knyttet de frygteligste Begreber. Men enten han saa i Hedningetid har været en Gud eller i Overtroens Tid har været en tjenende Djævel, saa kan det tyske Navn Nisgen Puck vel appliceres dermed.

* * *

Disse Forklaringer har ikke tilfredsstillet, og en anden Indsender møder i samme Aargang med en lang, lærd Afhandling, spækket med Latin, som her gengives stærkt forkortet:

Kortfattet Afhandling om den saakaldte Nis Pug.

Maaske mener nogle, at det er overflødig og unyttigt at drøfte denne Materie, men da jeg derved faar Lejlighed til at mindes den nordiske Oldtid, saa vil jeg ikke unddrage mig denne Møje.

Først maa der bemærkes, at alle hedenske Folk, ogsaa vore Forfædre, har tilbedt visse Husguder. Vor berømte Antiquarius, Trog. *Arnkniel*, behandler dette vidtløftigt i »Cimbrische Heiden-Religion«, I. Del, 8. Kapitel. Han skriver nemlig § 24 og 25 saaledes: Til disse Husguder hører de saakaldte »Wolterken« og »Pug'er«, som er sat over Husholdningen, om Natten skal fodre Kvæg og Heste, har haft Tilsyn med Køkken og Kælder. De skal ved Banken og Støj give Forvarsler, naar nogen i Huset skal dø. Helduader libr. III. Encolpodii p. 264. Conf. Olaus Magnus lib. III. Cap 10. Man har holdt paa, at de opholder sig i mørke Kroge af Huset eller i Brændestakke, og at de om Natten henter Korn fra andre Folks Huse og bringer det til deres Husværter. Pontanus in not. ad hist. dan. pag. 810. Camerarii Horae subsecivae, Cent. I. Cap. 73. De skal aabenbare sig i afskyelig Skikkelse, skal derved have forskrækket Tyendet og med en Latter have udtrykt deres Glæde derover. Derfor kaldes de »Pug«, hvilket Navn betyder alt, hvad der ser afskyeligt ud. Hos Russerne kaldes de »Coltky«, hos Preusserne »Marcopeter« og »Barstucker«, hos Tyskerne »Kobolder«, »Chimker« og »Wolterker«,

hos de nordiske Folk »Nis Pug«. Hos Romerne hedder de »Lares«, fordi de opholder sig i Husene, »Lemurer«, naar de laver Støj.

Forf. nævner mange andre Skribenter, der omtaler Nisserne, og citerer Pastor *Meigerius* fra Nortorf, som skriver: »Hvad disse Lares eller Wolterker angaar, saa opholder disse sig i Huse, hvor der er godt Forraad af alt. Der skal de optræde meget tjenstfærdigt, de vasker op i Køkkenet, tænder Ild, skurer Gryder, strigler Hestene i Stalden, fodrer Kreaturerne, trækker Vand op og bringer det til Dyrene. Man kan om Natten høre dem gaa op og ned ad Trapper og Stiger og kan høre dem le, naar de trækker Dynen af Karle og Piger; de laver tilrette, naar der kommer Gæster o. s. v. Men det er alt sammen (som alt Fandens Værk er det) Bedrag. Thi om Morgenen finder man intet udrettet, som det forekom én om Natten. . . . Disse Husnisser skal blive saa længe, indtil Lykken vender sig, eller indtil man driver Spot med dem.« — Forfatteren fortsætter derpaa:

Vi kan ikke andet end erklære hele Historien om Nis Pug for en Fabel og støde ham ned fra den Trone, hvor han har siddet og hersket saa længe. At man i vore oplyste Tider endnu holder saadanne Eventyr for uomstødelige Sandheder, er ubegribeligt. »For at nogle Læsere, der endnu plages af Nisser, kan blive befriet for deres Frygt«, gentager Forf., hvorledes *Thrasander* modbeviser Troen om Nisser og Havfruer: 1.) Djævelen har ingen Krop, uden at Gud har givet ham den, og Gud vilde ikke give Djævelen den, for at han skulde forskrække Mennesker. 2.) Djævelen vilde ikke nedværdige sig til at lave Husgerning. 3.) Naar Nisser er usynlige, kan de ikke le, kaste med Sten, strigle Heste o. s. v., thi dertil hører der et Legeme. 4.) Nisserne forsvinder, naar man aflurer dem. Det vil derfor være Spilopmagere, Naboer, Karle, Piger, der har ageret Nisser. Naar en Karl eller Pige af Vanvare slaar noget i Stykker, faar Nissen Skylden, faar en Pige hemmeligt Besøg af en Kæreste, spiller han Nisse o. s. v.

Jeg skal endnu tilføje noget om *Navnet*. Nidsk, Nisk betyder i islandsk og svensk Sprog saa meget som gerrig, misundelig, snavset; Pug betyder den onde Aand, Satan, Trold. Nis Pug betyder altsaa en uren Aand eller en Snavs-Gud. Arnkiel har allerede nævnt, at Navnet Pug udtrykker alt, hvad der ser afskyeligt ud. Helt fattige Folks snavsede Sengetøj kaldes en Pug.

Men jeg har en hel anden Derivation i Behold: Nis er et ikke ualmindeligt Mandsnavn, og Nissen betyder saa meget som Nis's Søn. Pug betyder i de gamle Sprog en lille Dreng eller lille Pige. Poike skal være et finsk Ord og betyder Søn. Det er ikke uligt engelsk Boy, dansk Paag, Pilt, Pige, svensk flicka. Nis Pug er altsaa enten den gamle ærbare Nis's velartede Søn med gule, krøllede Haar, som gaar

Faderen til Haande, eller hans Jomfru Datter, som er flittig i Huset. Betegnelsen Nis Pug er ikke opfundet uden Mening, men maa have en Betydning.

Helst ser jeg dog, slutter Forfatteren, at dette grimme Navn medsamst de dertil knyttede Forestillinger udryddes af Verden.

Emnet har interesseret, og en tredje Indsender møder med en ny Forklaring, hvis Hovedindhold er følgende:

Forfatteren af Besvarelsen paa Opgaven har Ret, naar han gør Overtroen til Nissens Tilværelses Fader. Men han kom ikke til Verden i nordisk Hedenskabs Tid; den lille Mand blev til i det overtroiske Pavedømmes Tidsalder. Norges Skytshelgen er den hellige Nikolaus. Nicolaus, Claus, Niels og Nis er de samme Navne. Han beskyttede især Landsbyerne med deres Kvæg. Jeg har aldrig hørt Nissehistorier fra Købstæder. Denne hellige Nikolaus blev anraabt af Landmændene, og gik det dem godt, saa takkede de deres Nis for det, og de fleste havde et malet, skaaret eller i Sølv støbt Billede af ham i Huset. Den sande kristelige Religion var i Papismens Tid saa formørket, at man med Medlidenhed og næsten med Gru maa tænke paa det!

Men ikke blot de ortodokse Bønder har udbredt den hellige Nis's Berømmelse, Spotterne har gjort det samme, idet de gav ham Tilnavnet Pug, Pugmilio, den lille. Naar en Mand var bedre stillet end hans dovne Nabo, saa sagde denne: Nis Pug bor i Huset, thi Velsignelsen er overnaturlig. Var Naboen og hans Tyende flittigere, sagde de dovne: Nissen har fodret og fejjet, ellers kunde det ikke se saa godt ud. Man behøver blot at tænke paa, at lignende Tale endnu føres i Dag. Naar den gode Gud velsigner en from og flittig Mand, siger Pøbelen: En Drage er fløjet ned til ham gennem Skorstenen med Flæsk og Penge, eller: hans Kone har bistaaet en af de underjordiske i Barnsnød og har faaet en Skat til Belønning. Den Allerhøjeste være priset, at han har frelst os fra det overtroiske Pavedømme, selv om der endnu er mange Rester af det tilbage!

Hvad *Navnet* angaar, da finder jeg hos alle nordiske Skribenter ikke andet end »Nis Pug«, undertiden Puck. Diminutivet Nisgen hører ikke hjemme i nordiske Sprog, og Tilnavnet Pug udgør allerede Diminutivet.

Forfatteren slutter med en lang latinsk Tale.

Gasse Høje

Sunget ved Skoleindvielsen i Gasse 15. 12. 1941.

Mel.: Som dybest Brønd.

De gamle Høje langs med Bakkens Rand
de taler til os om de svundne Tider,
om Fædres Tro og Færden i vort Land,
om Kamp for Hjem og Jord, mens Sekler skrider.
Vi arved Retten til den danske Jord,
som vore Fædre dyrked op med Møje;
de lagde Sæd, saa end i Dag det gror,
mens Solen skinner over Gasse Høje.

Vi lægger trygt vor Sæd i Danmarks Jord,
om Tiderne er gode eller onde;
vi haaber, at for vore Børn det gror,
saa godt det blir igen at være Bonde.
Naar Ret og Frihed raader i vort Land,
enhver med sit sig gerne lader nøje,
og Bonden gaar saa roligt bag sit Spand,
mens Blæsten suser over Gasse Høje.

Den unge Slægt vort Land vi gir i Arv,
om lyse Kaar for vore Børn vi beder;
og Tidens Ungdom er jo Folkets Marv —
er Marven sund, sig Kronen frodigt breder.
De Kaar, vi byder Danmarks Bondestand,
skal give Løn for trofast Slid og Møje,
saa Arbejdsglæden toner over Land
som Fuglesangen over Gasse Høje.

Vi læser i Naturens aabne Bog
og glædes, naar dens dunkle Skrift vi tyder;
vi lytte til Naturens tavse Sprog
og føler Fred, naar vi dens Love lyder.
Se ud da over Mark og Eng og Skov,
et Skønhedsrige ligger for dit Øje,
dit Hjerte jubler Gud ske Tak og Lov,
mens Solen skinner over Gasse Høje.

N.

Gamle Lege fra Vestslesvig

Ved Cl. Eskildsen

GIPSEL (SPILLE VIP).

DE NNE gamle Leg, der kendes viden om, spilles endnu i Ubjerg Sogn paa følgende Maade:

To Sten, helst to Teglsten paa Langkant, stilles paa Jorden i en Afstand af ca. 10 cm. Paa tværs over dem lægges der en Pind, ca. 15 cm. lang. Til at slaa denne bort med bruges en Stok, der efter gammel Regel skal være 7 Gange saa lang som Pinden.

Legen kan spilles som Partileg, idet saa et vist Antal Drengene spiller sammen og tæller deres Pointer sammen, eller som Enkeltleg, idet hver har sit eget Regnskab. Ved denne Beskrivelse antages, at A og B danner det ene Parti og er inde, B og C det andet Parti, der er ude.

A begynder og skal gennem følgende tre Dyst:

1. *Dyst*: A lægger Pinden over de paa Langkant stillede Teglsten, sætter Stokken paa skraa under den med Spidsen mod Jorden og skyder, idet Stokken løftes hurtigt, Pinden saa langt bort, som han formaar. Han lægger derefter Stokken paa det Sted over Stenene, hvor Pinden laa. C eller D, der er ude, løber hen og tager Pinden, og den, der først faar fat i den, stiller sig hen paa det Sted, hvor den blev liggende, og søger nu ved et Kast at slaa A's Stok af Stenene. Lykkes dette, er A slaaet af, og B kommer for. Lykkes det ikke, gaar A til anden Dyst.

1. Dyst giver altsaa ingen Pointer,

2. *Dyst*: A kaster Pinden i Luften (som ved Langbold) og slaar den med Stokken saa langt bort, som han kan. C eller D tager Pinden, hvor den falder ned, og søger at kaste den saa nær ind paa Stenene som muligt. A staar med Stokken i Haanden og værger for sig, idet han søger at slaa den tilbagekastede Pind saa langt bort fra Stenene som muligt. Med sin Stok maaler han derpaa Afstanden mellem Stenene og Pinden, og det Antal Gange, Stokken lægges hen, tælles som Point for ham. Kommer Pinden saa nær ind paa Stenene, at Stokken ikke kan lægges een Gang hen, er han af.

3. *Dyst*: A kaster Pinden i Luften som ved 2 og skal nu »gipsel«, d. v. s. slaa to Gange mod den. Rammer han den ikke to Gange, er han af. Rammer han den, maales Afstanden med Stokken, og disse Pointer lægges til de andre. Lykkes det ham at ramme tre Gange, maales enten med Pinden i Stedet for Stokken, eller der maales med Stokken og tælles 5, 10, 15, o. s. v. Træffer han fire Gange, hvortil der hører en overordentlig Færdighed, tælles der 10, 20, 30 o. s. v.

Er A lykkeligt gennem disse tre Dyst, saa kommer B. Er baade A og

B gennem alle tre eller slaaet af tidligere, saa kommer det andet Parti ind. Somme Tider spilles der ogsaa saadan, at det Parti, der er ude, faar 100 Point lagt til, naar det lykkes at gribe Pinden i Luften.

AT SLAA SPÆNDE.

Et Bræt stilles paa skraa op imod en Mur eller en Genstand. A triller et Pengestykke, helst »en gammel Rød« (16 Skilling til en Mark) ned af det. Derpaa gør B det samme, idet han søger at faa sit saa nær ind paa A's som muligt. Kommer det saa nær, at han kan »spænde« det, d. v. s. naa det med Pegefingerens Spids, naar han sætter Tommelfingeren paa sin Rød, saa er det hans. Er dette ikke Tilfældet, kommer den næste, eller hvis der kun er to, tager A sit Pengestykke op og triller. Enhver Spiller har altid kun et Pengestykke i Spillet. Har han tabt det, tages et nyt op; men der kan ikke »voves« ved at sætte flere ind i Spillet. — Som Maal benyttedes gerne en Pind, nøjagtig »en Spænde« (et Kvarter) lang; men der kunde ogsaa spændes med Fingrene.

(Spilledes meget i Lydersholm i Tredserne).

AT SPILLE SKORSTEN.

En Teglsten sættes paa Kant, eller der trækkes en Streg paa Jorden. Derefter kastes der med Pengestykker (tidligere »Røde«, Skillinger) efter Stenen eller Stregen. Den, der kommer den nærmest, maa »ringle« først, d. v. s. han samler alle de kastede Pengestykker op, ryster dem i sin Haand og kaster dem paa Jorden. Alle de Pengestykker, der har Kronen opad, er hans. Derefter ringler den, der næst efter ham var nærmest ved Maalet o. s. v. — Ved dette Spil er det tilladt at »vove«, d. v. s. enhver har Lov til at sætte saa mange Pengestykker ind i Spillet, som han vil, for derved at skyde en anden ud, der er nærmere ved Maalet.

(Spilles endnu meget i Uhjerg Sogn).

SLAA KOKKEN AF HØNEN.

En mindre Sten, »Kokken«, lægges oven paa en større, »Hønen«. Ved Hjælp af en anden Sten skal man søge at slaa Kokken af Hønen. Ogsaa dette spilles i Vestslesvig om Penge.

Man siger derved: »Frej min Høn', å lad min Kok staa!«

ET GAMMELT KEGLESPIL.

Karlene i Lydersholm spillede i Tredserne meget Kegle. Keglerne stilledes op i en Græsmark, og Kuglen, som var noget mindre end de nu brugte, kastedes efter dem (trilledes altsaa ikke). Kongen ud af Byen gjaldt 12, Kongen alene død i Byen 9, en Hjørnekegle alene 3, alle

andre Kegler hver 1. Man talte til 24; men dette Tal skulde nøjagtigt naas. Havde man altsaa 22 og slog 3, saa kom man tilbage til 23. Den, der først naaede de 24, raabte: »Potten er ude, Potten er min!« og indkasserede Indsatsen.

(Alle disse Lege og Spil meddelt af afdøde Gdr. H. P. Schau, Ubjerg.)

I Tilslutning til disse Optegnelser skal der rettes en Opfordring til »Sdj. Maanedsskrifts« Læsere om at optegne alle de Lege, de legede som Børn. I denne Forbindelse gengiver jeg Udtog af et Brev, jeg har faaet fra Hr. P. Maigaard, Lærer ved Nakskov Gymnasium. Hr. Maigaard skriver:

»Som Legeforsker har jeg studeret vore danske traditionelle Lege, hidtil især Boldspil. Ved Gennemgang af det hidtil samlede Materiale (især ved Evald Tang Kristensen og Fr. Knudsen) er det mig klart, at der endnu er meget tilbage at gøre paa dette Felt. Det er ligeledes klart, at hvis mere af denne Side af vor gamle Kultur skal reddes fra Glemsel, maa det ske snart, for med dette Aarhundredes Begyndelse indførtes de engelske Boldspil, og Skolen begyndte at standardisere Legene, hjemlige og fremmede mellem hinanden. Men det skulde altsaa kunne naas endnu.

Hvis De læser »Danske Studier«, vil De muligvis have set min Afhandling om Langbold. Jeg har deri prøvet at paavise, at disse Spil stammer fra Norden. Tyskerne, lige fra Guthsmuths Tid, kalder det specielt tysk. Nu har Fr. Knudsen kun et Par Meddelelser om Spillet fra Sønderjylland, Evald Tang Kristensen intet, Handelsmann har overhovedet ikke Spillet, hverken fra Sønderjylland eller Holsten. Jeg vilde meget gerne have nogle Meddelelser fra Sønderjylland. Forholdene maa der være komplicerede ved, at Tyskerne har indført »Schlagball« i Skolerne, men formentlig vil der altid være lokale Træk, der røber det traditionelle Spil. Jeg har foreløbig faaet en Beskrivelse fra Als (Havnbjerg) og fra Broager, ligesom Knudsen har faaet en Beskrivelse fra Haderslevvegnen. Jeg har desuden en fuldstændig Beskrivelse fra Manø.«

Hr. Maigaard beder om Optegnelser, helst Rub og Stub, hvad der legedes. En Beskrivelse skal frem for alt indeholde Angivelse af Stedet (By og Sogn) og Tiden.

Optegnelser kan sendes til »Sdj. Maanedsskrifts« Redaktion i Tønder, der vil sende Stoffet videre til Hr. Maigaard, efter at evt. noget af det er bearbejdet til Trykning i Maanedsskriftet.

Cl. E.

Den ældste Opskrift af en gammel Juleleg

I »Schleswig-Holsteinsche Anzeigen«, Aargang 1751, findes en Beskrivelse af den i Nordslesvig endnu kendte Juleleg: »Hjort- Te, Hund-Spre, Gjæt hvor mange?« (Sml. Ellen Petersen, Gamle Julelege fra Jels, Sdj. Maan. 8. Aarg. S. 110).

Forf. nævner, at denne Leg for 16—20 Aar siden, altsaa omkring 1730, brugtes meget af de unge paa Als, i Sundeved og Angel, men at den nu mest morer Børn. Han beskriver den paa følgende Maade: Een tager et vilkaarligt Antal Nødder i sin lukkede Haand og opfordrer de medspillende til at gætte Antallet med disse Ord: »Hjort — heen!« Den, der vil entrere, svarer: »Hunds — Breen!« Den første spørger derpaa: »Gjæt, hvor mange?« Gætter B rigtigt, har han vundet Nødderne, gætter han forbi, skal han betale de manglende eller overskydende.

Legen bruges altsaa i Dag uforandret som for 200 Aar siden. Forf. søger saa at forklare de mærkelige Ord og siger, at en Nørrejyde har brugt dem saadan: »Hjort — Hind, Hunds — Brynd!« I en lærd Forklaring føres dette tilbage til de Tider, da man tilbragte de 12 Juledage med at jage, hvad han beviser ved et Edikt, udstedt af Hertug Gustav Adolph af Mecklenburg den 17. December 1683. Efter Jagten har man saa, mener han, ved Spil og Leg bibeholdt Jægersproget.

Cl. Eskildsen.

Aaret 1842

EN god Vinter og et godt Foraar. Om Sommeren indtraf to meget tørre Tider, i Maj og August, som haardt trængte Væksterne. Høavlen blev liden, men vel indbjerget. Boghveden slog ogsaa dette Aar meget fejl. Rugen gav faa Traver og Skæpper, men ypperlig Kærne. Min Boghvede, næsten ene Kiddike, afslog jeg 9. 8. grøn til Vinterfoder. Kartoffelavlen blev kun 1/2 mod andre Aar. Overordentlig megen Træfrugt. Kaalen almindelig ganske afædt af Orme. Kartofflernes Pris var 5 β i Foraaret, men blev 6 β i Efteraaret. Rugen 24 β, Boghveden 18 β. Smørret a Pund 5 og 5¹/₂ β.

Provst Kaph død 14. 4., begravet 25. 4. — Forfærdelig Brand i Hamborg i Maj. — Den franske Kronprins's pludselige Død 13. 7. ved et Spring. — Hs. Maj. Kong Kristian d. 8's Rejse til Aalborg — Skagen — Ribe — Føhr — Pløn — Als. — Stænderne samlede i Slesvig, megen Sprogubehagelighed.

To nye Skolebygninger i Vødder og Birkelev. Skærbæk Kirke smukt malet lige til Koret. Pastor L. Koch kaldet 26. 6., indsat 28. 8. Tre Mand her for Skolekommunen 26. 2. Mord tæt N. Ribe 1. 12. Anders Vad.

Efter „Jens Lauritzens Bog om mærkelige Ting.“

K. Hansen & Co. A/S

Fabrikation Damesilkeundertøj
St. Kongensgade 40 G. Telf. 10721

K Ø B E N H A V N K.

Grønlandets Liv

møder De i

Tydske Tidende

Syd- og Sønderjyllands
største Blad

Støt

de sønderjydske **Indsamlinger!**

Kampmann, Kierulff & Saxild

Ingeniører & Entreprenører

Vester Farimagsgade 31.

København V.

Telefoner: **7247 j 7267**

Aktieselskabet

J. C. Modeweg & Søn

København

De renser let og skurer godt

med

VITO

Kraft Skurepulver

1/5 KAALUNDS SÆBEFABRIKER, KOLDING

KJOLESTOFFER

*Kvalitet - og dog
billigt*

SORT

HVIDT

GRAAT

BLAAT

Søngemagasinet

KGS. NYTORV 21

Reserveret

A. S. F.

GRAM

KØLEANLÆG

Brødrene Gram A/S

Vojens

Brug Sønderborg Garn fra

A/S Det Nordiske Kamgarnspinderi

Sønderborg

TUXHAM RAAOLIEMOTORER
ER DE BEDSTE

TUXHAM A/S MASKINFABRIK KØBENHAVN — VALBY

M. Jørgensen, Frøavl & Frøhandel

Grejsdalen A/S. Vejle.

KURANSTALLEN
V. STARCKE
OVERLÆGE
Gl. Skovridergaard
AABEN HELE AARET
SILKEBORG
FORLANG
PROSPEKT

A/S FAKSE KALKBRUD

Frederiksholms Kanal 16

Telefon Central 9123

JORDBRUGSKALK

97 pCt. kulsur Kalk i Varen, som
den leveres - ca. 100 pCt. passerer 1 mm Sigte

N. MIKKELSEN SØRENSEN

Murermester og Entreprenør

Ndr. Fasanv. 217 Tlf. C. 4520, Taga 1700 og 1717
KØBENHAVN

Adda

Korsetterne virker slankende,
sitter eminent og er beha-
gelige i Brug.

Smith & Co. A/S

Cykler og Cykledele
en gros
ODENSE

Carl J. Ulrich & Søn

Aktieselskab

Haslev - Telefon 600

Rose-Jensen

Murermester- og
Entreprenørforetning

Randers

A. Schjøth

Rør & Sanitet

Vejle

N. P. Hansen & Co.

Spedition — Kontrol
og Pakhusforretning
Odense

Haderslev

Kul- & Koks-

Kompagni A/S

H. K. K. K.

Sønderjydsk Teglintudstri

Nordre Fasanvej 217 - København N.
Telf. C. 4520 - Tage 1700 - Tage 1717

Facadesten, flammede Sten, Tagsten, Drænrør
Alle Bygningsartikler

Forlaug **Gulvtæpper**

fra

Sønderjydsk Tæppefabrik

A. R. KJÆRBY

Højer

De Forenede Teglværker ved Aarhus. Aktieselskab

Tlf 644. Kontor: Parkallé 15, Aarhus. Tlf. 6444.

Facadesten, Tagsten, Radialsten, glass. Tagsten og Mursten

Paasch & Larsen, Petersen

Aktieselskab

HORSENS

Telefoner: 207 - 807 - 808

*Graasten
Teglværk*

GRAASTEN

Restaurant

Bryggergaarden - Odense

Byens bedste Spisested

Støt

de sønderjydske
Indsamlinger.

S.K.H.

Skal man til og fra

Sønderjylland

benytter man

Sydfynske Jernbaner

Frøcontoret

(for undersøgt Markfrø)

(Grundlagt 1887)

KOLDING

Leveringer under Statsfrøkon-
trollens selvvirkende Kontrol.
Antager Frøavlere

Pindstrup Mosebrug

SAVVÆRK & EMBALLAGEFABRIK

Telefon Pindstrup { 13
18

Aktieselskabet

Dampmøllen Victoria

Odense

Rio Radiatorer

Ribe Centralvarme-
Kømfurur

Ribe Centralvarme-Kamin

Ribe Kakkellovne

Ribe Kaminer

Eriksen & Christensen

Aktieselskab

Korn og Foderstoffer

Esbjerg

A/S Ribe Jernstøberi

Ribe Telf. 261 (2 Linjer)
Grundlagt 1848

Poul Pedersen

Landsretssagfører

Vejle

*Ja - men
Jmas Kaffe
Estatning
smager bedst*

Carl Schøler, Kbhvn. Eibl. 1895.

AKTIESELSKABET
RANDERS REBSLAAERI

RANDERS

Haslev Gymnasium - for Drenge

Kostskole
Eksamensret til Mellemskole-, Real- og Studentereksamen.

Alle Oplysninger ved Henvendelse til

Peter Kæstel, Rektor. Haslev.

A/S ALFRED BENZON

Halmtorvet 29. Central 194.

KØBENHAVN V.

Støt dansk Industri

A/S Allerups nye Maskinfabrik

Odense

Kedler, Jernkonstruktioner.

Oscar Christensen

Kolonial en gros

Kolding — Varde — Haderslev — Aabenraa

BRUN & SØRENSEN A/S

Kgl. Hofleverandør
grundlagt 1893

INGENIØRFORRETNING

Varme - Sanitet - Gas - Vand - Elektricitet

AARHUS

Kannikegade 18

Tlf. Nr. 4362 - 4363 - 4364

KØBENHAVN

Niels Ebbesenvej 20

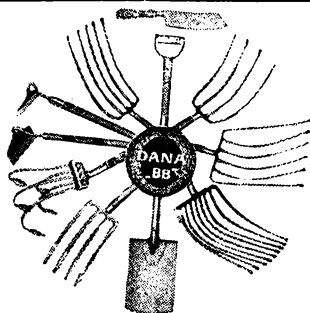
Tlf. C. 5036

Køb dansk Arbejde!

Haderslev Amts aut. Destruktionsanstalt

Telefon Hammelev 32.

Selvdøde og syge Dyr afhentes overalt i Distriktet.

„DANA“ = Redskaber

Hæstleer, Spader, Grebe og Forke,
Roehakker, Haveredskaber

„DANA“-Redskaber forener Lethed
med Styrke og leveres under Garanti

A/s Brdr. Brincker

Grejsdal Hammerværk pr. Vejle

Grundlagt 1867

Gymnastikhøjskolen

i Ollerup

Højskole for Mænd fra 3. Novbr. til 30. Marts med Lederuddannelse i Gymnastik, Svømning, Idræt, Boldspil og Ridning. Skoleplan med Oplysninger - ogsaa om Amtsunderstøttelse og Hjælp fra Elevforeningen - ved

NIELS BUKH

Ladelund Landbrugs- og Mælkeriskole,

Brørup St.

5 Mdrs. Landbrugskursus Nov.-Marts

9 — do. Novbr.-Juli

8 — Mælkerikursus Sept.-April

Uddannelse af Kontrolassistenter.

J. C. Overgaard.

ALS Husholdningsskole SØNDERBORG

5 Mdrs. Kursus fra 4. Novbr. og 4. Maj Grundig praktisk og teoretisk Undervisning i al Husholdning, Stuepige-gerning, Syning, Vævning og Havebrug. Understøttelse kan søges. Specielle Vævekursus paa 1-10 Maaneder paa gode Betingelser.

Tlf. 970 y

Johanne Hansen.

Snoghøj Gymnastikhøjskole Fredericia.

3 Maaneders Sommerskole.

5 — Vinterskole.

Skoleplan sendes.

Jørgine Abildgaard. Anna Krogh.

Graasten Husholdningsskole m. Barneplejeafdeling

5 Mdrs. Husholdningskursus begynder 4. Maj og 4. Novbr.

Plan sendes.

Olga Reppien og Ebba Drewes.

Carl M. Cohr's

Sølvvarefabriker Akts.

Fredericia

Forlang

Mogensen & Dessau's

Vaskestoffer, Hvidevarer, Sengeartikler, Floneller

hos Deres Manufakturhandler.

Garanteret

sol- og vaskeægte Farver.

Bemærk

det plomberede Garantimærke.

Vælg det bedste -- det gør vi